

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ
КАФЕДРА ЖИВОПИСУ І КОМПОЗИЦІЇ

На правах рукопису

Кваліфікаційна магістерська робота

за темою:

«ПОЛЮВАННЯ»

Виконала: Студентка 6 курсу,
Галузь знань:
02 Культура і мистецтво
Спеціальність 023
Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво,
реставрація
Штойка Мирослава
Ярославівна

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент
Козак Тетяна Валентинівна

Керівник диплому: професор, Цугорка
Олександр Петрович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

(прізвище та ініціали)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
1.1. Художній і психологічний образ полювання у мистецтві та історичному контексті	6
1.2. Зразки, котрі коротко розкривають еволюцію виробу	9
Висновки до першого розділу.....	10
РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ТВОЧОГО ПРОЕКТУ	13
2.1. Композиційне розміщення зображення на листі та передача характеру форми предметів і їх пропорцій.....	13
2.2. Конструктивний аналіз форми предметів і перспективна побудова зображення на площині та виявлення об'єму предметів засобами світлотіні.....	13
2.3. Детальна прорисовка форм предметів та синтез - підведення підсумку готової роботи або творчого проекту.....	14
Висновки до другого розділу.....	14
ВИСНОВКИ	15
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	17
ДОДАТКИ	18

Вступ

Дипломна робота «Полювання» є художнім дослідженням психологічного стану людини під час війни через візуальні метафори. Триптих складається з трьох частин, кожна з яких відображає різні аспекти взаємодії людини з середовищем, у якому домінують страх, вразливість і загроза. Ключовими концепціями роботи є архетипічні образи «мисливця» та «жертви», що мають глибокі корені у психології та мистецтві. Використовуючи символіку полювання, триптих розкриває вплив війни на людину, акцентуючи на втраченій безпеці, травмі та руйнівному впливі насильства.

Актуальність теми. У сучасних реаліях України, де суспільство переживає війну та її наслідки, тема «Полювання» знаходить своє відображення у психологічних і соціальних процесах. Полювання в контексті війни перестає бути традиційно регламентованим ритуалом і перетворюється на хаотичний акт насильства, де жертвою може стати будь-хто. Архетипи «мисливця» та «жертви» набувають нового звучання, символізуючи постійне відчуття небезпеки, втрату контролю та вразливість, що є типовими для суспільства у стані війни.

Актуальність цієї теми підкреслюється її універсальністю: у символічному значенні полювання є метафорою боротьби за виживання, пошуку сенсу та протистояння хаосу. Через використання анімалістичних мотивів триптих демонструє спорідненість між людським і тваринним світом, акцентуючи на базових інстинктах, що проявляються у стресових ситуаціях. Війна, як і полювання, руйнує моральні межі, перетворюючи життя на боротьбу за виживання.

Таким чином, триптих «Полювання» є не лише способом осмислення війни через художню форму, але й способом підняти важливі питання про психологічні наслідки конфліктів, втрату людяності та руйнування гармонії між людиною і природою.

Тема полювання, як архетипу та метафори, знайшла своє відображення у працях багатьох дослідників у галузі психології та мистецтва. У психології ця

тема тісно пов'язана із концепцією архетипів, розробленою Карлом Густавом Юнгом, праці З. Фрейда, Ж. Лакан.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та реалізації творчого проекту триптиху «Полювання», який досліджує психологічний стан людини під час війни через візуальні метафори.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз теоретичних засад досліджуваної проблеми.
2. Охарактеризувати особливості композиції, розкрити сюжет та символіку образів у дипломному проєкті «Полювання».
3. Створити творчий проєкт «Полювання».

Об'єкт дослідження: психологічний стан людини під час війни та його візуальне відображення у мистецтві.

Предмет дослідження: Творчий проєкт триптиху «Полювання», у якому через візуальні метафори розкриваються архетипічні образи мисливця та жертви, травматичний досвід і взаємозв'язок людини з природою.

Методологічну основу дослідження складає комплекс загальнонаукових і спеціальних методів:

- **Ретроспективний аналіз:** для вивчення теоретичних засад архетипів та символів у психології, філософії та мистецтві.
- **Узагальнення та систематизація:** для аналізу філософської, мистецтвознавчої літератури та інформаційних джерел з теми полювання, війни та травми.
- **Структурно-системний аналіз:** для обґрунтування композиційних і змістових елементів триптиху «Полювання».
- **Аксіологічний метод:** для визначення ціннісних характеристик твору, зокрема символіки образів мисливця, жертви і звірів.
- **Компаративний (історико-порівняльний) метод:** для аналізу взаємозв'язків між історичними та сучасними художніми творами, що досліджують тему війни.

- **Метод моделювання:** для створення творчого проекту триптиху, що розкриває концептуальні аспекти проблематики.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- Вперше обґрунтовано специфіку використання архетипів мисливця та жертви в контексті сучасних реалій війни та їх художнього втілення у триптиху.

- Конкретизовано сутність візуальної метафори полювання як способу відображення психологічного стану людини під час конфліктів.

- Розроблено творчий проект триптиху «Полювання», який поєднує традиційні та сучасні художні засоби для розкриття теми війни.

- Подальшого розвитку набули уявлення про взаємодію людини і природи у мистецтві, зокрема через використання анімалістичних мотивів.

Теоретичне і практичне значення роботи.

Матеріали дослідження можуть бути використані для написання наукових праць, навчальних програм і проєктів з культурології, історії мистецтва та мистецтвознавства. Вони розширюють знання про архетипи мисливця та жертви, символіку анімалістичних образів і метафори війни у мистецтві.

Практичне значення Результати роботи можуть бути застосовані на курсах з мистецтвознавства, у творчій практиці художників, при створенні мистецьких проєктів і в організації виставок, присвячених темі війни та психологічних переживань.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Робота містить 2 рисунків, 1 додатків на 18 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Художній і психологічний образ полювання у мистецтві та історичному контексті

Полювання, як символ і явище, займає важливе місце в історії людства та мистецтва, виконуючи роль соціального, культурного та психологічного феномену. Його візуалізація у різні епохи відображає глибокі екзистенційні переживання людини, її зв'язок із природою та боротьбу за виживання, яка трансформувалася згодом у метафору внутрішніх і зовнішніх конфліктів.

Полювання як символ у мистецтві

У первісному мистецтві полювання часто зображувалося як священний акт, що мав ритуальне і міфологічне значення. Наскельні малюнки, наприклад, у печерах Ласко і Альтаміра, зображують мисливців і диких тварин, створюючи композиції, які свідчать про важливість полювання для виживання племен. Тварини тут не лише здобич, але й носії сакрального сенсу, символи сили, родючості й зв'язку зі світом духів.

У античному мистецтві образи полювання тісно пов'язані з міфологією. Наприклад, грецькі амфори часто зображують сцени полювання на левів, кабанів чи оленів, що є втіленням героїчності й мужності. У міфах Артеміда, богиня полювання, стає архетипічним символом взаємодії людини з природою, яка водночас є об'єктом контролю та джерелом небезпеки.

У добу середньовіччя сцени полювання стають елементом придворної культури, відображаючи соціальний статус та ієрархію. Вони часто зустрічаються у книжковій мініатюрі, гобеленах (наприклад, «Полювання на єдинорога») та монументальному живописі. Полювання іноді слугувало алегорією боротьби між добром і злом, а звірі — символами гріховності або чеснот.

Епоха Відродження та Бароко внесла емоційну глибину в зображення полювання. У роботах таких митців, як Пітер Пауль Рубенс (наприклад, «Полювання на тигра») або Франс Снейдерс, сцени набувають драматизму,

відображаючи силу природи і людське прагнення до домінування. Це вже не просто зображення буденного полювання, а складна композиція, яка акцентує на агресії, небезпеці та боротьбі за виживання.

Психологічні аспекти образу полювання

Полювання як символічний процес багаторазово осмислювався у психології. На думку Карла Густава Юнга, полювання відображає взаємодію між свідомим і несвідомим у психіці людини. Образ мисливця асоціюється з активним прагненням досягти мети, подоланням перешкод, тоді як жертва уособлює вразливість, втрату контролю та пасивність.

Зигмунд Фройд звертав увагу на те, що процес полювання може бути метафорою сублимації людських агресивних інстинктів. Полювання символізує збережену в пам'яті людини боротьбу за виживання, що глибоко вкорінена у підсвідомості. Через цей архетипічний процес людина знаходить шляхи висловлення своїх інстинктів, які у сучасному світі проявляються у вигляді соціальних змагань чи творчих пошуків.

Символіка полювання також досліджувалася у теорії травми. У психології жертва полювання уособлює травматичний досвід, що змушує людину відчувати безпорадність і загрозу. У художній візуалізації цей аспект знаходить вираження через зображення звірів, що зазнали поразки, або людей, які ховаються від небезпеки, але все ж залишаються видимими, підкреслюючи невідворотність загрози.

Полювання у сучасному мистецтві

У XX-XXI століттях образ полювання трансформується, стаючи метафорою війни, насильства, соціальної несправедливості та внутрішніх конфліктів. Роботи Франсіско Гойї («Жахи війни») зображують полювання на людей, де мисливець стає втіленням безжального насильства, а жертва — уособленням людської вразливості.

Сучасний німецький художник Герхард Ріхтер у своїй серії «18 жовтня 1977» створює ефект відсторонення і страху через розмиті образи, які викликають асоціації з полюванням на жертву у світі, де панує невизначеність.

Анімалістичні мотиви, такі як у роботах Франца Марка, акцентують на тісному зв'язку між людською і тваринною природою. Тварини у мистецтві все частіше стають не лише об'єктами полювання, але й символами самої людини, що потрапляє в пастку сучасного світу.

У контексті війни, яка зараз триває в Україні, полювання стає універсальною метафорою боротьби за життя, захисту і втрати.

Людина одночасно є мисливцем і жертвою, опинившись у ситуації, де контроль над власним життям майже неможливий.

Історичний контекст

У різні історичні періоди полювання відображало соціальні й політичні реалії свого часу. У феодальну епоху воно було привілеєм аристократії, тоді як у добу індустріалізації втратило свій практичний зміст і стало розвагою. У ХХ столітті, з появою глобальних конфліктів, полювання набуло метафоричного значення, позначаючи боротьбу між народами, класами чи індивідами.

Образи полювання в мистецтві та культурі виступають дзеркалом суспільних змін. Вони дозволяють аналізувати не лише естетичні, але й етичні та психологічні аспекти життя людини, які залишаються актуальними незалежно від часу.

1.2. Зразки, котрі коротко розкривають еволюцію виробу

"Полювання на левів"

французький художник Верне Орас

Франсіско Гойї, зокрема його серією "Жахи війни".

Серія "Бедствия войны", лист 19: Слишком поздно

Висновки до першого розділу

Ця тема тісно перегукується з роботами Франсіско Гойї, зокрема його серією "Жахи війни". Гойя також акцентує увагу на вразливості людини перед насильством і хаосом, показуючи сцени жорстокості та відчаю. Його твори зображують страх і безпорадність перед обличчям війни, надаючи художнє осмислення невблаганності цих процесів.

У роботі важливо звернути увагу на використання анімалістичних мотивів, які є важливим аспектом фольклорної та сучасної культури. Зображення тварин має довгу історію у мистецтві, як спосіб вираження людських переживань і станів. Функціонування звірів у контексті триптиху також можна пов'язати з концепціями зооморфізму, що підкреслюють спільність між людиною та природою в умовах загрози. Відомий психоаналітик Карл Юнг вказував на важливість архетипів звірів, як відображення несвідомого. Вони втілюють базові інстинкти, які виходять на поверхню у стресових ситуаціях. Полювання

на звірів у триптиху стає символом того, як війна активує ці інстинкти, зводячи життя до боротьби за виживання.

У художньому аспекті триптих може бути співвіднесений із тенденціями символізму, коли візуальні образи наповнюються глибоким змістом, часто позачасовим і узагальненим. Символізм, як напрям, завжди тяжів до відображення внутрішнього стану через зовнішні, іноді містичні чи алегоричні образи. Звірі, як символи жертв, можуть бути співвіднесені з роботами таких митців, як Франц Марк, який зображав тварин як метафори духовного і морального стану суспільства.

З точки зору композиції, триптих використовує ідею циклічності: дія починається з людських зусиль захиститися і закінчується символічною втратою життя. Це створює ефект “пастки”, з якої неможливо вибратися, що відповідає філософії екзистенціалізму, де боротьба за контроль над власним існуванням часто зазнає поразки.

Крім того, схожа атмосфера невизначеності й вразливості присутня в роботах сучасного німецького художника Герхарда Ріхтера. Його серія “18 жовтня 1977” з розмитими обрисами персонажів створює ефект відчуженості та загрози, що символізує недосконалість людського захисту перед зовнішніми силами, які руйнують життя.

Триптих “Полювання” стоїть у ряду робіт, що досліджують тему війни та людської вразливості через символізм і алегорію. Роботи Франсіско Гойї, зокрема “Жахи війни”, та полотна Герхарда Ріхтера не тільки зображують жахи насильства, але й ставлять глядача в позицію спостерігача, який також може стати потенційною жертвою. Такий підхід дозволяє загострити питання про сутність війни та її психологічні наслідки.

Символізм, притаманний цим роботам, знаходить своє відображення в триптиху, де кожна частина є складовою загальної філософської розповіді про неможливість контролю над власною долею в умовах війни. Подібно до Гойї та Ріхтера, триптих передає не тільки фізичну небезпеку, але й моральне руйнування, коли зовнішні сили знищують життя і гідність.

Отже, триптих “Полювання” є складним багаторівневим дослідженням взаємозв’язку між людиною, тваринним світом і війною. Він не лише передає відчуття страху і вразливості, але й ставить питання про сутність контролю і сили у ситуаціях глобальних конфліктів. Через символічні образи мисливця і жертви, триптих створює потужну емоційну реакцію, що відкриває нові можливості для мистецького осмислення війни та її впливу на психіку.

РОЗДІЛ 2

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ТВОЧОГО ПРОЕКТУ

2.1. Композиційне розміщення зображення на листі та передача характеру форми предметів і їх пропорцій

Триптих "Полювання" є візуальною метафорою, яка передає відчуття вразливості й постійного страху за власне життя під час війни. На першій картині зображені люди, які намагаються сховатися, але все одно залишаються видимими для глядача — "мисливця". Це символізує неможливість повного укриття, підкреслюючи крихкість людської безпеки. На двох інших картинах показані звірі, яких вполювали, що є символом втрати життя та несправедливості. Загалом триптих відображає відчуття загрози, коли будь-хто може стати мішенню, і втрата контролю стає постійним станом існування.

2.2. Конструктивний аналіз форми предметів і перспективна побудова зображення на площині та виявлення об'єму предметів засобами світлотіні

Ця тема перегукується з роботами Франсіско Гойї, зокрема його серією "Жахи війни", де художник також показує беззахисність людини перед насильством та хаосом. Гойя використовує сцени жорстокості та відчаю, щоб підкреслити страх і безпорадність людини перед обличчям насильства. У роботах Герхарда Ріхтера також простежується схожа атмосфера невизначеності та вразливості. Його картини, зокрема серія "18 жовтня 1977", мають розмиті обриси, що створює ефект відчуженості та загрози. В обох випадках, як і в триптиху "Полювання", акцентується увага на недосконалості людського захисту перед зовнішніми силами, які знищують життя.

2.3. Детальна прорисовка форм предметів та синтез - підведення підсумку готової роботи або творчого проекту

Висновок до другого розділу

Значну увагу слід звернути на те, як у мистецтві відображаються психологічні наслідки війни, зокрема такі стани, як травма та тривожність. На першій картині зображені люди, які намагаються сховатися, але все одно залишаються видимими для глядача — "мисливця". Це є образом неможливості повного укриття, підкреслюючи крихкість людської безпеки. На двох інших

картинах показані звірі, яких вполювали, що є символом втрати життя та несправедливості. У цьому контексті полювання виступає як метафора безжального процесу, що не розрізняє між жертвою та “звіром”, тобто людиною. Таке зображення закладає основу для критичного осмислення війни як явища, що позбавляє індивідуальності й перетворює життя на об’єкт для знищення. Загалом триптих відображає відчуття загрози, коли будь-хто може стати мішенню, і втрата контролю стає постійним станом існування.

ВИСНОВКИ

Триптих “Полювання” представляє собою комплексне дослідження психологічного стану людини під час війни через візуальні метафори, що втілюються у трьох частинах. В основу роботи покладено принцип взаємодії між людиною та її середовищем, у якому домінує страх і вразливість. Важливу роль відіграє концепція “мисливця” та “жертви” як архетипових образів, що вкорінені як у психології, так і в художньому відображенні.

Загалом триптих відображає відчуття загрози, коли будь-хто може стати мішенню, і втрата контролю стає постійним станом існування.

Антропологічні дослідження, зокрема роботи Клода Леві-Строса, розглядають полювання як ритуальний акт, що має глибокий символічний зміст. У випадку війни цей ритуал втрачає свою традиційну регламентацію і перетворюється на стихійне насильство. Звірі, зображені на двох останніх картинах триптиху, символізують беспорядність жертви перед хаотичною силою, що не керується моральними нормами.

У теорії травми, особливо в працях психоаналітиків, таких як Зигмунд Фройд і Жак Лакан, травма розглядається як подія, яка не просто впливає на психіку, але й радикально змінює сприйняття дійсності. Фройд зазначав, що травматичні переживання порушують здатність до символізації та когнітивної обробки інформації. Це знаходить відображення у візуальній формі, коли люди залишаються видимими попри свої спроби захиститися. Звідси виникає уявлення про неможливість знайти прихисток як фізично, так і психологічно

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дьомін М. Стильові ознаки національного мистецтва. Образотворче мистецтво. 2007. № 3. С. 28–29.
2. Крвавич Д., Овсійчук В., Черепанова С. Українське мистецтво: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005. 268 с.
3. Кричевський Ф. Альбом / автор-упорядник Л. Членова. Київ: Мистецтво, 1980. 140 с.
4. Марчак В. Про малярство: навчальний посібник. Київ: ФОП Стебеляк, 2019. 264 с.
5. Мосендз О. Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ століття в контексті пошуків національного стилю: дис. ... докт. філос. наук. Харків, 2021. 340 с.
6. Мусієнко П. Федір Григорович Кричевський. Київ: Мистецтво, 1966. 116 с.
7. Павельчук І. На перехресті модерну : Федір Кричевський на шляху до постімпресіонізму: навчаль-ний посібник для студентів мистецьких та мистецтвознавчих спеціальностей вищих навчальних закла-дів / пер. англ. І. Гарнік. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Видавничий дім Києво-Могилянська академія, 2019. 102 с.
8. Яремків М. Композиція: Творчі основи зображення: навчальний посібник. Тернопіль: Підруч-ники і посібники, 2005. 112 с

ДОДАТКИ

